

Východoevropský program 5/2009

Měsíčník o dění ve Východní Evropě

V tomto vydání najdete

Komunální volby v Rusku aneb suverénní demokracie v praxi

Volby v Moldavsku politickou stabilitu nepřinesly

Zhodnocení předvolební kampaně na Ukrajině

Nová Energetická strategie Ruska do roku 2030

Minianalýzy

Komunální volby v Rusku aneb suverénní demokracie v praxi

Martin Laryš

Dne 11. října 2009 se v 75 oblastech Ruska konaly komunální volby. Jedním z výstupů těchto voleb byly množství hlasy o falšování a volebních podvodech ze strany úředníků volebních komisí, ačkoliv Ústřední volební komise (CIK) pochopitelně celé volby uznala jako svobodné a férové. Prakticky ve všech oblastech „překvapivě“ ohlásila drtivé vítězství Putinova strana Jednotné Rusko. Ve volbách do moskevského zastupitelstva strana získala něco málo přes 66 %, což je podstatně více než ve volbách předchozích (tehdy získala „jen“ 48 %). Na druhém místě se většinou umísťovala komunistická strana (KPRF). V Moskvě dopadly volby do zastupitelstva následovně: kromě 66 % pro Jednotné Rusko, se do zastupitelstva dostali už jen komunisté s 13 % hlasů. Pod sedmiprocentní uzavírací klauzulí se ocitli jak Žirinovského „liberální demokraté“ (6 %), tak liberální Jabloko (necelých 5 %). To se ještě před čtyřmi lety bylo schopno do moskevského zastupitelství bez problémů probojovat. V ostatních částech Ruska dopadly výsledky zhruba podobně, např. hlavou čečenské metropole Groznyj se opět stal člen Jednotného Ruska Muslim Chučijev, jenž obdržel dokonce přes 87 % všech hlasů.

Zajímavá je reakce opozice i „opozice“, které ihned začaly proti podvodným volebním trikům hlasitě protestovat. Proti výsledkům i volebnímu procesu se postavila jak víceméně skutečná opozice typu liberálního Jabloka, tak i semiopozice v podobě komunistů, víceméně prorežimní Žirinovského nacionalisté (LDPR) a plně prorežimní Spravedlivé Rusko (SR). Poslední tři jmenované strany dokonce na protest opustily parlamentní lavice Státní dumy. Poslanci dále požadovali schůzku s prezidentem Medveděvem, zrušení výsledků voleb a vyhlášení nových voleb na jaro 2010 (či naopak opětovné sečtení hlasů), a odvolání předsedy CIK Vladimira Čužova. Ten

mimořádně kandidoval na seznamu „opoziční“ LDPR. To je po mnoha letech snad první projev politického aktivismu ze strany ruského parlamentu, přestože politické strany nebyly schopné své kroky vzájemně koordinovat. Poslanci LDPR i SR ovšem o něco později zasedli zpět do poslaneckých lavic. Vrátit se nehodlají komunisté, kteří stále lpí na schůzce s Medveděvem. Ta byla naplánovaná na 24. října 2009.

Velmi úspěšný výsledek voleb by měl podle některých komentářů poukázat na stálou popularitu vládnoucí strany v době finanční krize. Také byla zmiňována snaha odradit případné politické dobrodruhy od touhy oslabit pozice Jednotného Ruska, třebaže na komunální úrovni. Opozice přitom prakticky nikde nevedla aktivní kampaň, což se většinou vysvětluje problémy s financováním. Celkově tedy volby nic nového nepřinesly, jen opět potvrdily tendenci ze strany vládních úředníků nadále manipulovat s volebními výsledky za účelem „vylepšení“ popularity.

Volby v Moldavsku politickou stabilitu nepřinesly

David Příhoda

V druhé polovině července 2009 se v Moldavsku konaly parlamentní volby, které znamenaly konec vlády vedené Komunistickou stranou Moldavska. Ačkoliv dosud vládnoucí komunisté získali nejvíc hlasů, konkrétně 44,9 % (48 mandátů), na většinu nutnou k sestavení vlády (51 mandátů) jim to nestačilo. Čtyři opoziční strany totiž obdržely dohromady 53 mandátů a dohodly se na vytvoření společné Aliance pro Evropskou integraci, která také navrhla svého kandidáta na premiéra, Vlada Filata. Vliv komunistů na politickou scénu ale zdaleka nekončí, k normalizaci poměrů bude totiž zapotřebí i jejich podpory.

Červencové volby se konaly proto, že parlament vzešlý z předchozích dubnových voleb nebyl schopný zvolit prezidenta, což podle moldavské ústavy znamená automaticky jeho rozpuštění. Ke zvolení hlavy státu je zapotřebí třípětinové většiny (61 mandátů). Komunistům scházely jediný hlas. Stejný problém však nyní stojí i před novou vládou země. Ta disponuje pouze 53 hlasy, potřebuje tedy získat pro svého kandidáta Mariana Lupu dalších 8 hlasů. Lupu je bývalým komunistou, který přešel k Demokratické straně. Vkládají se do něj naděje, že by mohl být kompromisním kandidátem přijatelným i pro komunisty. Ti ho ale podpořit zatím odmítají.

Prezident Vladimír Voronin rezignoval na svoji funkci 11. září 2009, což znamená, že nová hlava státu musí být vybrána do dvou měsíců. Prozatím převzal funkci prezidenta předseda parlamentu Mihai Ghimpu, čímž se otevřela cesta k jmenování premiéra. Předseda parlamentní komise pro volbu prezidenta Ion Pleška navíc vystoupil s prohlášením, že volby se nemohou konat v plánovaný termín, tedy 23. října. Důvodem je podle něj nedostatečný počet kandidátů. Jediným je totiž právě Marian Lupu. S tímto postojem se plně ztotožňují komunisté, kteří svého kandidáta dosud nenavrhli.

Nová vláda považuje za svoji prioritu evropskou integraci, země by chtěla časem dosáhnout plného členství v EU. Úspěch je ale zatím v nedohlednu. Sama EU s moldavským vstupem

nepočítá, je ochotna nanejvýš uzavřít asociační dohodu, což bylo deklarováno v rámci vyjednávání zapojení Moldavska do projektu Východního partnerství.

Moldavsko má zatím k politické stabilitě velmi daleko. Prvním úkolem nově zvolených poslanců je zvolit prezidenta. Teprve pak se uvidí, zda bude vláda moc pracovat na dalších prioritách, nebo bude muset dojít k novým parlamentním volbám.

Zhodnocení předvolební kampaně na Ukrajině

Oleg Shenshyn

Oficiálním zahájením prezidentské kampaně dne 17. října 2009 Ukrajina vstoupila do konečné a zároveň nejdramatičtější fáze tzv. oranžové éry. Nepřetržitý vnitropolitický boj, který pokračuje od dob „oranžové revoluce“, se výrazně zintenzivnil. Ve srovnání s průběhem volebního období jak je známe z USA či z Německa, však předvolební kampaň na Ukrajině již dávno překročila rámec civilizované diskuze a přerostla v to, čemu se ve východní Evropě říká „válka kompromatů“.

Na pozadí předvolebního soupeření došlo k vzestupu radikálního ukrajinského nacionalismu. Ten sice hraje marginální roli v ukrajinské společnosti, nicméně vyvolává stále více znepokojení jak na samotné Ukrajině, tak i v zahraničí. V souvislosti s 67. výročím založení Ukrajinské povstalecké armády (UPA) a 50. výročím od smrti Stepana Bandery zorganizovali nacionalisté pochody na počest UPA nejméně v sedmi městech, včetně Charkova a Doněcka. Ke značné nevoli obyvatel jižní a východní Ukrajiny, prezident Juščenko veteránům UPA veřejně poblahopřál, čímž nacionalistický proud jasně podpořil.

Velké pobouření vyvolaly předvolební skandály spojené s „oranžovými“ kandidáty na post prezidenta. Aféry sice mají čistě spekulativní charakter, na druhou stranu reálně ovlivňují politický rating kandidátů. První velký skandál vypuknul v souvislosti s obviněním Viktora Juščenka. Ten měl při minulých prezidentských volbách lhát o své otravě dioxinem. Další skandál se týká poslanců Bloku Julie Tymošenkové, kteří údajně pohlavně zneužívali nezletilé v dětském lázeňském zařízení Artěk. Průzkum veřejného mínění ukazuje, že nehledě na zakázkový charakter artekovského skandálu, daná záležitost v kontextu s neúspěšnou hospodářskou politikou vlády Tymošenkové a tajnými jednáními o koalici se Stranou regionů, vede k citelnému oslabení její popularity. Rovněž doposud úspěšný kandidát Arsenij Jaceňuk ztrácí sympatie, a to od chvíle, kdy se předmětem veřejných debat stal jeho údajný židovský původ. „Válka kompromatů“ vyvrcholí teprve v následujících měsících a díky tomu může vnitropolitický vývoj získat nepředvídatelný charakter.

Mnohem jasnější je směr, kterým se bude ubírat ukrajinská zahraniční politika. Politické strany tzv. oranžové koalice se dohodly na zvolení nového ministra zahraničí Petra Porošenka. Priority dosavadní zahraniční politiky se dosud zaměřovaly zejména na vstup Ukrajiny do NATO, integraci do EU a mezinárodní uznání hladomoru třicátých let minulého století za genocidu ukrajinského národa. Pod vedením Porošenka se bude ukrajinské ministerstvo zahraničních věcí soustřeďovat na zlepšení vztahu s Ruskem, navázání kontaktu s administrativou Baracka Obamy a

zintenzívnění vztahu s ostatními zeměmi, které se zapojily do projektu Východního partnerství. Právě s poslední prioritou souvisela Porošenkova první zahraniční mise, která překvapivě směřovala nejdřív do Minsku a až poté do Moskvy. Obě jeho zahraniční cesty byly označeny za úspěch, i když pouze na úrovni jednotlivých ministerstev zahraničí.

Nová energetická strategie Ruska do roku 2030

Lukáš Tichý

Podle informací ruského deníku Rossijskaja Gazeta schválila vláda Ruské federace na svém zasedání dne 27. srpna 2009 návrh nové Energetické strategie Ruska do roku 2030 (dále jen Energetická strategie). Energetická strategie přichází necelých šest let poté, kdy byla v srpnu 2003 přijata Strategie rozvoje energetické politiky Ruské federace do roku 2020. Svým obsahem dokument reaguje jednak na následky současné finanční krize, způsobující propad domácí energetické spotřeby a snížení exportu ropy a zemního plynu do zemí EU, ale také na nové skutečnosti ve vývoji světové energetiky.

Ke znovuoobnovení a modernizaci ruské energetiky je v Energetické strategii navržen třífázový časový program. V první etapě (v letech 2010 – 2015) je naplánováno překonání krize v energetickém sektoru a vytvoření podmínek pro rychlý pokrizový rozvoj. Ve druhé etapě (v letech 2015 – 2022) se očekává zvýšení celkové efektivity energetického sektoru a ekonomiky Ruska na základě inovačního rozvoje energetiky. Zároveň se předpokládá, že nové energetické projekty budou brzy realizovány i v praxi. Jako nové zdroje pro těžbu ropy a plynu jsou v Energetické strategii zmíněny oblasti Východní Sibíře, Dálného Východu, ale také arktické vody. Během třetí etapy (v letech 2022 – 2030) se má ruská ekonomika začít klonit k využívání alternativních zdrojů energie, mezi které patří zejm. sluneční, větrná, vodní a jaderná energie.

Nová Energetická strategie tak nejenom rozšiřuje časový rámec předešlé strategie, ale zároveň vytváří novou strategickou orientaci pro energetický sektor v přechodu ruské ekonomiky na inovační cestu vývoje. Také zakládá priority pro dlouhodobý strategický rozvoj ruského palivo-energetického komplexu. Hlavním cílem Energetické strategie je co nejefektivnější využití přírodních zdrojů a potenciálu energetického sektoru pro dlouhodobě udržitelný růst domácí ekonomiky, zlepšení životní úrovně občanů Ruské federace a posílení ruské pozice v zahraničí.

Jako pozitivní krok pro energetickou bezpečnost EU, zmíněný v nové Energetické strategii, lze vidět rozhodnutí Moskvy investovat do ruského energetického sektoru téměř 2 biliony dolarů, čímž má dojít do roku 2030 ke zvýšení roční produkce ropy na 535 milionů tun ropy a u plynu na 940 miliard metrů krychlových plynu. V tomto časovém horizontu se totiž očekává, že v Evropské unii roční spotřeba plynu dosáhne až 720 miliard metrů krychlových plynu a bude se muset dovést asi 600 milionů tun ropy.

Na druhou stranu zůstává otázkou, jestli bude ruský energetický průmysl, v současné době silně postižený ekonomickou krizí a poškozený korupcí a politizací, možné tak rychle obnovit a zda a kde bude Rusko schopno tyto peníze na modernizaci získat, když se stále brání větším

zahraničním investicím v energetickém sektoru. Zároveň lze jako hrozbu pro energetickou bezpečnost EU vidět zcela otevřené chápání energetiky jako klíčového nástroje zahraniční politiky Ruska, uvedené v úvodu Energetické strategie. Tím totiž není vyloučeno, že se budou opakovat nové energetické krize a Rusko bude využívat své nerostné zdroje jako prostředek nátlaku v zemích střední a východní Evropy, a to včetně České republiky.

Komentované zprávy

V polovině října 2009 navštívil ruský premiér Vladimir Putin Čínu. Během své návštěvy podepsal na čtyřicet obchodních dohod. Jednalo se například o dohody v oblasti spolupráce ruských a čínských bank, dále byly rozjednány smlouvy o budoucích ruských dodávkách letadel a zvýšení dodávek zemního plynu. Proběhlo také setkání s ostatními členy Šanghajske skupiny pro spolupráci. Hlavním předmětem tohoto setkání bylo možné zavedení plateb v národních měnách jednotlivých členů organizace ve vzájemném obchodním styku. Tímto nástrojem by v důsledku klesl vliv amerického dolaru v oblasti.

V polovině října se také uskutečnila třídenní oficiální návštěva americké ministryně zahraničí Hillary Clintonová v Moskvě. Hlavním bodem návštěvy byla jednání o uzavření nové smlouvy o strategických útočných zbraních. Ta stará, START I. z roku 1991, totiž vyprší již 5. prosince 2009. Přestože během návštěvy Hillary Clinton nebyla konkrétní smlouva ještě podepsána, jak ona, tak ruský ministr zahraničí Sergej Lavrov nezapomněli poukázat na to, že vůbec existence debaty mezi oběma státy je pozitivním vývojem ve vzájemných vztazích. Hillary Clinton během své návštěvy také několikrát vyzvala k zlepšení situace v oblasti lidských práv v Rusku. Na druhou stranu si většina zahraničních komentátorů všimá, že tlak Spojených států na dodržování lidských práv v Rusku se po nástupu nové administrativy Baracka Obamy značně snížil.

Během výročního zasedání Mezinárodního měnového fondu a Světové banky v Istanbulu na začátku října 2009 se Rusko rozhodlo vyhovět žádosti Srbska a poskytnout mu půjčku ve výši jedné miliardy eur. Poskytnutí půjčky bylo stvrzeno i během následné historicky první státní návštěvy Dmitrije Medveděva v Bělehradu. Srbsko výše uvedenou sumu využije na pokrytí rozpočtového deficitu a na investice, zejména do infrastruktury. Rusko také Srbsku nabídlo strategické partnerství v oblasti importu ruského zemního plynu do Evropy.

Očekávané události

18. listopadu 2009 se ve švédském hlavním městě Stockholm uskuteční v pořadí již 24. summit EU-Rusko. Hlavními tématy jednání mezi představiteli Evropské unie a Ruské federace budou vedle energetické bezpečnosti zejména otázka podoby nové dohody o spolupráci mezi EU a Ruskem. Podle švédského premiéra Fredricka Reinfeldta nabídne následující summit také dobrou příležitost pro diskusi ohledně spolupráce mezi EU a Ruskem v otázce klimatických změn.

Ruský premiér Vladimír Putin navštíví 27. listopadu francouzskou metropoli Paříž, kde se zúčastní mezivládního semináře o rusko-francouzské spolupráci. Jednání budou také směřovat k otázce posílení ekonomických vztahů mezi Evropskou unií a Ruskou federací a možnosti prohloubení tzv. společného ekonomického prostoru.

Tipy na publikace

EU - Russia Center

Souborná studie několika analytiků, [The Russian Judicial and Penitentiary System](#), nahlíží na problematiku soudnictví v Ruské federaci. Jeden ze čtyř provokativních článků napsal i Michail Chodorkovskij, který v současnosti prochází v Rusku již druhým soudním procesem. V květnu 2008 ruský prezident a vystudovaný právník Dmitrij Medveděv prohlásil, že právě on přinese reformu právního systému. Tato reforma je do dnešních dnů stále v nedohlednu. Publikace zachycuje vývoj právě během dosavadní vlády prezidenta Dmitrije Medveděva.

Centre for European Reform

Bobo Lo, bývalý vedoucí Ruského a Euroasijského programu Královského institutu pro mezinárodní vztahy Chatham House, vydává svoji novou publikaci pod hlavičkou Centre for European Reform. Ta nese název [Medvedev and the new European security architecture](#). Bobo Lo předkládá všestranný pohled na návrh ruského prezidenta Medveděva. Tento návrh počítá s vytvořením nové bezpečnostní architektury v Evropě a je viditelným pokusem Ruska rozdělit západ v otázce bezpečnosti. Rusko oponuje a vzdoruje stále silnějšímu proamerickému prostředí, kterému dominuje především NATO a USA. Práce se také zabývá odpovědí Evropy na tento návrh a s tím i snahu snižovat vliv NATO a OBSE

Pozvánky

Uzbekistán mezi nebem a zemí

Kdy: 5. listopadu 2009

Kde: Národní technická knihovna – Ballingův sál

Pět let po oranžové revoluci - naděje, zklamání a realita

Kdy: 19. listopadu 2009

Kde: Národní technická knihovna – Ballingův sál

Organizuje Člověk v Tísni ve spolupráci s Asociací pro demokracii a lidských práv DEMAS.

Newsletter vyjadřuje názory autorů. Názory vyjádřené v textu nemusí být nutně stanoviskem Asociace pro mezinárodní otázky.

Koordinátorka projektu: Nela Srstková Tajemník: Jana Srpová Minianalýzy: Martin Laryš, David Příhoda, Oleg Shenshyn, Lukáš Tichý
Tipy na publikace: Jana Srpová Pozvánky: Grafický návrh: Side2 Šablona: Petr Netuka Sazba: Tomáš Vomáčka Kontakt na redakci:
newsletter.mep@amo.cz

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) Žitná 27, 110 00 Praha 1 Tel/Fax: +420 224 813 460 E-mail: info@amo.cz / www.amo.cz

© Asociace pro mezinárodní otázky 2009
